

АНАЛІЗ ПЕРСПЕКТИВ ВПРОВАДЖЕННЯ ЛОГІСТИЧНИХ ПІДХОДІВ В СФЕРУ АПК

Кравцов А.Г., ст. викладач

*(Харківський національний технічний університет сільського господарства
ім. П. Василенка)*

Проведено аналіз перспектив впровадження логістичних підходів в сферу АПК для оптимізації та управління ланцюгами поставок і процесу зберігання з урахуванням сезонності та специфіки продукції сільськогосподарського виробництва.

Актуальність. Стрімкий розвиток світової торгівлі, в тому числі і ринку сільськогосподарської продукції, зростання конкуренції на внутрішньому та світовому ринках спонукають до необхідності пошуку нових, раніше не застосовуваних систем управління сільськогосподарськими підприємствами, що сприятиме зростанню конкурентоспроможності підприємств АПК та розширенню ринків збуту власної продукції. Ефективним інструментом управління підприємствами АПК може стати впровадження логістичних підходів, методологічних принципів системності, які рекомендує світовий і вітчизняний досвід оптимізації матеріальних потоків у так званих логістичних формуваннях. Основним завданням логістики для АПК є оптимізація та зменшення витрат, пов'язаних з виробництвом, транспортуванням, зберіганням, переробкою та доведенням до споживачів продукції найвищої якості з урахуванням її специфіки.

Зростання конкуренції на агропромисловому ринку зумовило підвищення ролі сфери логістики у формуванні витрат на виробництво та реалізацію сільськогосподарської продукції. Оптимізація логістичних витрат допоможе:

- в період сезонного підвищення попиту – забезпечити максимальний

збут за рахунок налагодженої системи доставки продукції, розробки оптимальних маршрутів та вибору транспортних засобів з урахуванням особливостей продукції;

- в періоди спаду – оптимізувати витрати на підтримку товарного запасу, забезпечити збереження продукції за рахунок надання спеціально адаптованих умов зберігання та переробки.

Логістика – це наука, що вивчає процеси управління матеріальними та нематеріальними потоками. Основною особливістю логістики є здатність адаптуватись та інтегруватись в будь-яку сферу людської діяльності, наприклад в АПК, де вона набуде нового значення і може бути трансформована в агрологістику.

Аграрна логістика як наука розробляє наукові принципи, методи, математичні моделі, що дають змогу планувати, контролювати й управляти транспортуванням, складуванням та іншими матеріальними та нематеріальними операціями, що виникають у процесі доведення сировини та матеріалів до аграрного підприємства, організації виробничого процесу, доведення аграрної продукції до споживача відповідно до його вимог [1].

Проблемам використання логістики як інструменту ринкової економіки присвячені роботи Д. Дж.Бауерсокса, Д. Вордлоу, Д. Вуда, Дж. Джонсона, Д. Дж. Клоса, П. Мерфі-мол., М. Ліндерса, Х. Фірона, Д. Стока, Д. Ламберта, Б. Анікіна, А. Гаджинського, Л. Міротіна, Ю. Неруша, В. Сергеева. Вагомий внесок у розвиток теорії логістики в Україні зробили Л.Балабанова, М. Григорак, Є. Крикавський, М. Окландер, Ю. Пономарьова, Л. Фролова, О. Сумець, Н. Чухрай, П. Гайдуцький, Б. Губський, М. Малік, П. Саблук, А. Даниленко, О. Варченко, М. Каховська, Н.Струк, Ю. Пономарьов та ін. Проте перераховані автори здебільшого розглядали питання розвитку логістики в галузі транспорту, в процесах зберігання та постачання, економіки, розподілу та збуту. Питанням стосовно впровадження логістичних принципів та концепцій з метою розвитку АПК приділено не достатньо уваги.

Метою даної роботи є аналіз перспектив впровадження логістичних

підходів в сферу АПК для оптимізації та управління ланцюгами поставок і процесу зберігання з урахуванням сезонності та специфіки продукції сільськогосподарського виробництва.

Результати дослідження.

Об'єктом логістичних досліджень АПК є матеріальні потоки і запаси, а предметом логістики АПК є оптимізація відповідних потоків і запасів.

До основних задач логістики в агропромисловому комплексі можна віднести наступні:

- задоволення потреб у матеріальних ресурсах, товарах та послугах відповідного напрямку у визначений час, у визначеному місці, у необхідному обсязі, потрібної якості;

- забезпечення умов для збільшення обсягів виробництва, поліпшення якості та збереження сільськогосподарської продукції з урахуванням специфіки та сезонності;

- підвищення економічної ефективності агропромислового виробництва шляхом зменшення логістичних витрат, пов'язаних з функціонуванням логістичної системи АПК;

- оптимізація та раціоналізація економічних потоків;

- ресурсозбереження в економічних потоках.

За даними роботи [1], застосування науково обґрунтованих методів логістики дозволяє знизити рівень витрат на 20%, товарні запаси – на 30 – 70%, скоротити час постачання товарів на 20 – 50%. Очевидно, що міг би бути отриманий великий економічний ефект досягнувши таких показників в реальних умовах ресурсозабезпечення аграрного сектора. Проте по ряду об'єктивних і суб'єктивних причин методи логістики і маркетингу використовуються у нас недостатньо.

Так, технічні втрати зерна через неефективну систему логістики АПК України (перевезення, зберігання) досягають 15 % річного врожаю (або кілька мільйонів тон) [2]. В цілому втрати продукції АПК через недостатньо розвинуту, нескоординовану, неусвідомлену, отже неефективну логістику

досягають до 1/3 річного обсягу продукції.

Світовий досвід логістичних взаємозв'язків можна побачити на прикладі АПК США [3], де нині щорічно виробляється продукції на 1,5 трлн доларів США. Причому частка сільськогосподарської сфери у ньому не перевищує 8 %, проте сфера переробки, зберігання, транспортування і реалізації (тобто сфера переробки, логістики та продажу) створює понад 62 % вартості продукції. З кожного долара, який споживач сплачує за продукти, на частку фермера припадає менше 20 центів. На 2,6 млн фермерів, членів їх родин та найманих працівників припадає 21 млн осіб, які забезпечують результативну працю фермерів та доведення продукції до споживача. В цілому в агробізнесі США зайнято біля п'ятої частини всіх працівників.

Підвищити ефективність та результативність функціонування АПК можна завдяки використанню логістики, а саме завдяки принципу системного підходу, тобто системності, що передбачає поєднання в єдиний послідовний процес матеріально-технічне забезпечення, виробництво, заготівлю, зберігання, переробку, збут та транспортування. Кожна з перерахованих підсистем логістичної системи АПК повинна бути максимально адаптованою до процесів, що передують її існуванню, на кожному етапі.

В АПК матеріальні потоки формуються в результаті дії різних учасників, кожен з яких має на меті лише свою власну ціль. Якщо учасники зможуть узгодити свою діяльність з метою раціоналізації спільного об'єкту управління – наскрізного матеріального потоку, то всі разом вони отримують вагомий економічний ефект [4]. На рис. 1 запропонована модель системності функціональних підсистем логістичної системи АПК.

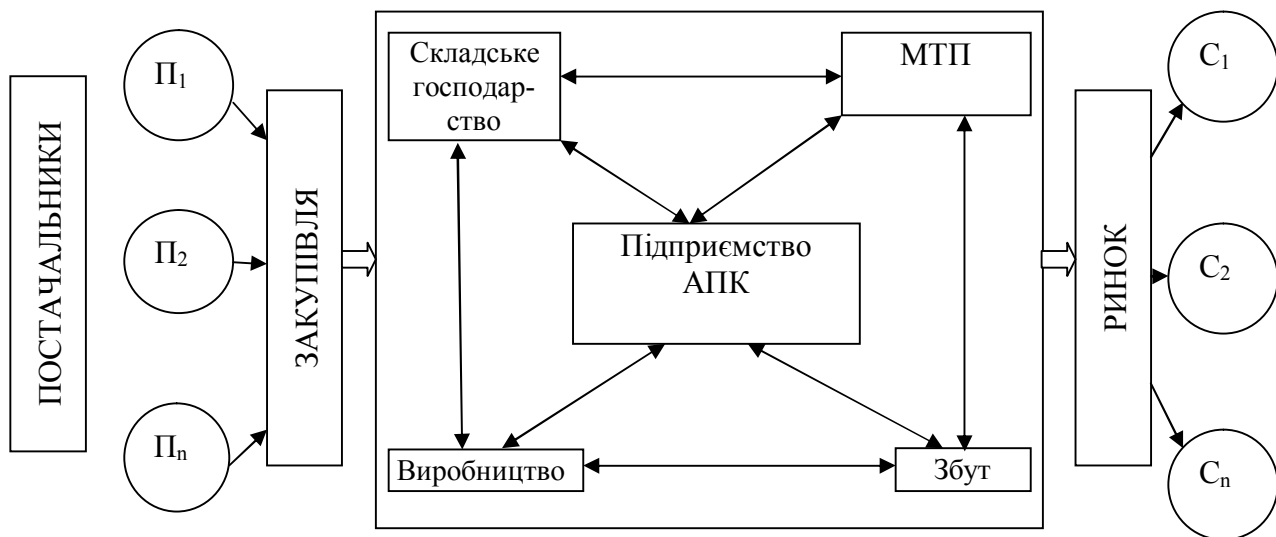


Рисунок 1 – Логістична система АПК.

До основних підсистем логістичної системи АПК, рис. 1, входять постачальники, які забезпечують інші підсистеми необхідними матеріальними потоками. Прикладом може бути постачання мінеральних добрив та гербіцидів, посівного матеріалу, паливо-мастильних матеріалів, запасних частин для транспортних засобів і с/г техніки, та інше. Відділ закупівлі займається моніторингом пропозицій від постачальників та вибором найбільш оптимального постачальника і матеріального потоку за критерієм «ціна-якість», та строків поставок.

Від синергічної взаємодії підсистеми закупівель з іншими підсистемами буде залежати оптимальне функціонування логістичної системи АПК в цілому. Наприклад, своєчасне забезпечення виробництва зернових культур необхідними компонентами дає змогу дотримуватись агротехнічних норм та строків висіву тієї чи іншої культури. Наразі це є досить актуальним і пов'язане з поступовою зміною кліматичних умов (рання весна, посушливе літо). Також для виробничого процесу в даному випадку необхідний ряд технологічних операцій щодо обробки та підготовки ґрунту. Цей процес залежить від технічного стану сільськогосподарських машин та забезпечення їх паливо-мастильними матеріалами.

Щільний взаємозв'язок виробничої підсистеми з машино-тракторним парком сприятиме функціонуванню підсистеми складського господарства, яке

виконує функції зберігання, переробки та розподілу матеріалопотоку. Функціонування підсистеми складського господарства відіграє одну з найважливіших функцій в існуванні логістичної системи АПК. Процес зберігання передбачає накопичення матеріалопотоку в залежності від його специфіки та сезонності. Процес переробки дає можливість сформувати матеріальний потік у необхідний формат для кінцевого споживача чи замовника. Прикладом може бути розподіл зернових за класами якості, ступенем очистки та інше.

Процес розподілу виконує функцію постачання матеріалопотоку необхідної якості, кількості та у встановлений термін в підсистему збуту. Управління матеріальними потоками завжди було вагомою складовою сільськогосподарської діяльності, яке лише останнім часом набуло статус однієї з найбільш значних функцій економічної діяльності.

На підсистему збуту покладена важлива функція, а саме пошук споживачів для безпосередньої реалізації певних матеріалопотоків, тобто процес заміни матеріального потоку фінансовим.

В логістичній системі, яка представлена на рис. 1, не можна відокремити жодну з підсистем, так як кожна з них виконує відповідну функцію, яка забезпечує існування іншої підсистеми. Лише синергічне системне поєднання наведених підсистем дасть змогу отримати максимальний ефект своєї діяльності.

Ускладнення, що виникають при функціонуванні логістичної системи АПК, залежать від факторів, які неможливо врахувати та попередити. До таких слід віднести погодні умови тієї чи іншої кліматичної зони, що безпосередньо впливають на рівень врожайності, а, відповідно, на об'єм матеріалопотоку. Інший фактор – це нестабільність на ринках збуту продукції, тобто немає чіткої цінової політики стосовно реалізації продукції сільськогосподарського виробництва. Також вагомим чинником є відсутність можливості надання прогностичної оцінки діяльності логістичної системи АПК. Прикладом цьому може бути не прогнозоване зростання ціни на паливо-мастильні матеріали,

гербициди, посівний матеріал та інше. Тобто аграрій на сьогоднішній день не може повноцінно розрахувати всі поточні витрати, що пов'язані з отриманням кінцевого матеріалопотоку і доведення його до споживача. І останнім вагомим фактором можна назвати відсутність кваліфікованих кадрів в сфері агрологістики.

Висновки: Провівши аналіз літературних джерел стосовно впровадження логістичних принципів та засад у розвиток АПК встановлено, що цьому питанню приділено не достатньо уваги. Впровадження принципів логістики та системного підходу в розвиток вітчизняного АПК дасть змогу поліпшити становище та вивести вітчизняного виробника з високоякісним продуктом на світові ринки.

Список літератури

1. Божедарнік Т.В. Основні шляхи застосування логістики в агропромисловому комплексі / Т.В. Божедарнік, Н.В. Божедарнік // Матеріали економічного форуму. – № 1. – 2011. – 4 с.
2. Lavrov V. Another Harvest Tiff Erupts // Kyiv Post. – 2004. – Desember 9th. – P. 11.
3. Vilkov Y. Young pros Flocking to Gov't Jobs // Kyiv Post. – 2005. – February 17th. – P. 5.
4. <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2753/1/4.pdf>

Аннотація

АНАЛИЗ ПЕРСПЕКТИВ ВНЕДРЕНИЯ ЛОГИСТИЧЕСКИХ ПОДХОДОВ В СФЕРУ АПК

Кравцов А.Г.

Проведен анализ перспектив внедрения логистических подходов в сферу АПК для оптимизации и управления цепями поставок и процесса хранения с учетом сезонности и специфики продукции сельскохозяйственного производства.

Abstract

THE ANALYSIS OF THE PROSPECTS FOR THE INTRODUCTION OF LOGISTIC APPROACHES IN THE AGRICULTURAL SECTOR

Kravcov A.G.

The analysis of the prospects for the introduction of logistic approaches in the agricultural sector for the optimization and supply chain management and process of storing removing seasonality and specific of agricultural production was conducted.